

The Determination of Socio-Economic Structure of Small-Scale Fishery in Ordu

Ordu İlinde Küçük Ölçekli Balıkçılığın Sosyo-Ekonomik Yapısının Belirlenmesi

Türk Denizcilik ve Deniz Bilimleri Dergisi

Cilt: 1 Sayı: 2 (2015) 107-113

Serap ÇALIK^{1,*}, Naciye ERDOĞAN SAĞLAM¹

¹Ordu Üniversitesi, Fatsa Deniz Bilimleri Fakültesi, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği Bölümü,
Fatsa/Ordu

ABSTRACT

Socio economic structure of small scale fishery in Ordu was examined in this study. A survey was conducted among fishers of Ordu province. Results show that boat lengths varied between 5-12 meters and all boats were wood. Fishers were aged between 20 and 69 years, and for 72% of the fishers, fishing was the only source of income. Most fishers, 31,60%, had 11-20 years of professional

experience. It has been determined that 88.4% of the fishers have social security and 60% of them chose fishery as profession because of its been family business. All fishers were literate, 43,30% had elementary education, 55,10% had high school education and 1,60% were college graduates.

Keywords: Ordu, small-scale fishery, socio-economic analysis

ÖZET

Bu çalışmada, Ordu ili sınırları içerisinde faaliyet gösteren küçük ölçekli balıkçıların sosyo-ekonomik yapısı incelenmiştir. Bu amaçla Ordu ili merkez ve kıyı bölgesindeki ilçelerde balıkçılık yapan kişilere anket uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre tekne boylarının 5 m ile 12 m arasında değiştiği ve tamamının ahşap olduğu tespit edilmiştir. Balıkçıların yaşları 20 ile 69 arasında değişmekte olup % 72'si sadece balıkçılıktan geçimini sağlamaktadır. Mesleki tecrübeleri %31,60 en yüksek oranla 11-20 yıl arasında değişmektedir. Katılımcıların %88,40'ının sosyal güvencesinin olduğu, %60'ının baba mesleği olmasından dolayı balıkçılığı seçtiği belirlenmiştir. Balıkçıların hepsinin okur-yazar olduğu, %43,30'unun ilköğretim, %55,10'unun lise ve %1,60'ının üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Ordu, küçük ölçekli balıkçılık, sosyo-ekonomik analiz

Article Info

Received: 12 December 2015

Revised: 24 December 2015

Accepted: 26 December 2015

* (corresponding author)

E-mail: serapsamsun@hotmail.com

1. Giriş

Ülkemiz balıkçıları tarafından Karadeniz’de günü birlik yapılan “kıyı balıkçılığı” ile av sahaları ve balık sürülerinin davranışlarına göre avlanma sürecinin değiştiği “kıyı ötesi balıkçılığı” olmak üzere iki tip balıkçılık yapılmaktadır (Yücel, 2006).

Küçük ölçekli balıkçılık, kıyı alanını av sahası kabul eden, uzatma ağları, paraketa, kaldırma ağları, olta ve tuzaklar gibi av araçlarını kullanmak suretiyle günü birlik avcılık yapan, 12 metreden küçük balıkçı teknelerinin kullanıldığı avcılık olarak tanımlanabilir. Bu tür balıkçılıkta teknoloji, sermaye, iş gücü ihtiyacı ve kullanımı büyük ölçekli balıkçılığa nazaran daha düşük seviyededir. Balıkçıların tamamı yerel halktandır ve geleneksel metotlarla avcılık yaparlar. Av sahaları sınırlı olup ürünlerinin tamamı lokal olarak pazarlanır. Küçük ölçekli balıkçılık içinde, sadece balıkçılık yaparak geçimini sağlayanların yanı sıra ikinci bir iş yada hobi olarak su ürünleri avcılığı yapanlar da mevcuttur (Ünal, 2003).

Bu çalışmada, Ordu ili ve sahil şeridindeki ilçelerinde küçük ölçekli balıkçılık

kapsamında faaliyet gösteren kooperatiflerin yapısı ile balıkçıların sosyo ekonomik yapılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verileri balıkçılık yönetimi ile ilgili bilimsel ve yönetsel çalışmalara ışık tutacaktır.

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışma, 2011-2012 av sezonunda Ordu ili sınırları içerisinde faaliyet gösteren tekne sahibi balıkçıların yüz yüze görüşülmek suretiyle saha çalışması şeklinde yürütülmüştür. 5 ile 12 m arasında değişen boylarda teknelere sahip küçük ölçekli balıkçılık yapan 60 adet balıkçıya demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerini belirlemek üzere hazırlanan anket uygulanmıştır. Anket sonucu elde edilen veriler bilgisayara aktarılmış ve Microsoft Excel 2013 ortamında işlenerek analiz edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmanın yürütüldüğü Ordu ili sınırları içerisinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatifleri üye sayıları Tablo 1’de verilmiştir (Anonim, 2015).

Tablo 1. S.S. Su Ürünleri Kooperatifleri ve ortak sayıları

Kooperatifin Adı	Ortak Sayısı	Bulunduğu Yer
Boztepe-Kumbaşı-Güzelyalı Kirazlımanı S.Ü. Koop.	187	Ordu
Güzelyalı Su Ürünleri Kooperatifi	61	Ordu
Perşembe Su Ürünleri Kooperatifi	46	Perşembe
Mersinköyü Su Ürünleri Kooperatifi	42	Perşembe
Okçulu Kovanlı su Ürünleri Kooperatifi	76	Perşembe
Medreseönü Su Ürünleri Kooperatifi	62	Perşembe
Kacalı-Alınca Su Ürünleri Kooperatifi	39	Perşembe
Yalıköy Su Ürünleri Kooperatifi	48	Fatsa
Fatsa Su Ürünleri Kooperatifi	14	Fatsa
Ünye Su Ürünleri Kooperatifi	48	Ünye
Aşıklı Köyü Su Ürünleri Kooperatifi	15	Mesudiye

3.1. Avcılıkta Kullanılan Teknelerin Genel Özellikleri

Tekne boyları 5-12 m arasında değişmekte olup bunun % 66.70'lik kısmını 6,0-7,9 m boy uzunluğundaki tekneler oluşturmaktadır. En düşük orana ise 10-12 m uzunluğundaki tekneler sahiptir. Balıkçıların %58'i av aracı olarak hem

olta hem de uzatma ağları kullanmaktadır (Tablo 2).

Araştırma bölgesinde kullanılan tekne yaşlarının 1 ile 21 arasında değiştiği, bunların %43.60'ının 6 ile 10 yaş arasındaki tekneler olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Balıkçı teknelerinin genel özellikleri ve balıkçılık durumları.

Tekne Özellikleri	Adet	%
Boyu (m)		
5,0-5,9	3	5,0
6,0-7,9	40	66,70
8,0-9,9	15	25,0
10,0-12,0	2	3,30
Tekne Yaş Dağılımı		
1-5	13	21,60
6-10	26	43,60
11-15	7	11,60
16-20	7	11,60
21 ve üzeri	7	11,60
Av Araçları ve Balıkçılık Uğraşları		
Oltta	2	3,0
Oltta-Ağ	58	97,0
Yıllık Av Süresi		
90 gün	1	1,60
120 gün	1	1,60
150 gün	5	8,30
180 gün	9	15
210 gün	42	70,30
240 gün ve üzeri	2	3,20
Avlanan Balığı Satış Şekli		
Perakende olarak kendi satıyor	24	40,0
Kabzımal aracılığı ile satıyor	36	60,0

3.2. Balıkçıların Demografik Özelliklerine Ait Bilgiler

Ordu ilinde faaliyet gösteren balıkçıların demografik özelliklerine ait bilgiler Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre balıkçı yaşlarının 20-69 arasında değiştiği, % 100’ünün erkek balıkçılardan oluştuğu, % 91,8’nin evli olduğu tespit edilmiştir. Balıkçıların yaş dağılımlarına bakıldığında, % 30’luk oranın 40-49 yaş arasında, % 25’lik oranın ise 50-59 yaş arasındaki balıkçılardan oluştuğu belirlenmiştir. Ankete katılanların

%72’sinin sadece balıkçılıkla uğraştığı, %28’inin ise emekli veya balıkçılık yanında başka bir işten geçimini sağladığı tespit edilmiştir.

Balıkçıların eğitim düzeylerinin ilkököl mezunu ile üniversite mezunu arasında değiştiği, en yüksek orana % 55,10 ile lise mezunlarının sahip olduğu tespit edilmiştir. Tablo 3’den de görüleceği gibi balıkçıların 1 ile 5 arasında çocuk sahibi olduğu, bunun % 39,30’luk kısmının 2 çocuk sahibi balıkçılardan oluştuğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Ordu İli balıkçılarının demografik özellikleri

Balıkçıların Demografik Özellikleri	Adet	%
Cinsiyet Durumu		
Erkek	60	100
Kadın	0	0
Yaş Dağılımları		
20-29	10	16,60
30-39	14	23,40
40-49	18	30,0
50-59	15	25,0
60-69	3	5,0
Balıkçılık Dışında İş Durumu		
Emekli veya başka işi olan	17	28,0
Sadece balıkçılık yapan	43	72,0
Medeni Hali		
Bekar	5	8,20
Evli	55	91,80
Öğrenim Durumu		
İlköğretim	26	43,30
Lise	33	55,10
Üniversite	1	1,60
Çocuk Sayısı		
1 Çocuk	6	10,20
2 Çocuk	24	39,30
3 Çocuk	18	29,30
4 Çocuk	7	11,60
5 Çocuk	5	8,60

3.3. Balıkçıların Sosyal ve Ekonomik Özelliklerine Ait Bilgiler

Anket uygulanan balıkçıların sosyal güvenlik durumları incelendiğinde %88,40'nın sosyal güvencesinin olduğu tespit edilmiştir. Balıkçılığı meslek olarak seçme nedenleri sorulduğunda %60'ı baba mesleği cevabını vermiştir. Mesleki

tecrübelerine bakıldığında ise 11-20 yıl arasında mesleki tecrübesi olanların oranı en fazla olarak belirlenmiştir (%31,60). Çalışanların sosyo-ekonomik durumlarının en önemli göstergelerinden mülkiyet sahibi olma oranlarına bakıldığında %50'sinin ev, %29,30'unun araba sahibi olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Ordu İli balıkçılarının sosyo-ekonomik özellikleri

Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Özellikleri	Adet	%
Sosyal Güvenlik Durumu		
Sosyal güvencesi var	53	88,40
Sosyal güvencesi yok	7	11,60
Meslek Tecrübeleri		
1-10 Yıl	15	25,0
11-20 Yıl	17	31,60
21-30 Yıl	10	16,0
31-40 Yıl	13	22,0
41 ve üzeri	5	7,60
Balıkçılığı Seçme Nedeni		
Aile bütçesine katkı	12	20,10
Baba mesleği	36	60,0
Hobi	5	8,30
İşsizlik/Geçim kaynağı	7	11,60
Mülkiyet Sahibi Olma Durumu		
Ev	30	50,0
Araba	17	29,30
Yok	13	21,60

Çalışma sezonu içerisinde toplam giderlerin %66,60'ını ağ bakım ve mazot gideri, %20,20'sinin tekne bakım gideri, %13,60'ını ise motor bakım giderleri oluşturmaktadır. Bölgede avcılığı yapılan ekonomik balık türlerinden bazıları mezigit (*Merlangius merlangus*), barbun (*Mullus*

barbatus), hamsi (*Engraulis encrasicolus*), iskorpit (*Scorpanea porcus*), istavrit (*Trachurus trachurus*), kalkan (*Scophthalmus maximus*), kayabalığı (Gobiidae), kefal (Mugilidae), levrek (*Dicentrachus labrax*) ve zargana (*Belone belone*) gibi balıklardır.

4. Tartışma ve Sonuç

Küçük ölçekli balıkçıların kullandıkları araçlar tekne, olta ve ağlar olup teknelerin küçük olması ve kıyıda fazla uzaklaşmadan avcılık yapmaları sebebiyle, pusula, telsiz, sonar vb. ekipman bakımından yetersiz oldukları görülmüştür. Avcılıkta kullanılan teknelerin yaşları 1 ile 21 arasında değişmekte olup maliyetinin daha düşük olması nedeniyle ahşap teknelerin tercih edildiği tespit edilmiştir. Araştırmada 12 metreden küçük teknelerin kullanıldığı küçük ölçekli balıkçılık kapsamında faaliyet gösteren teknelerin % 66.70'inin 6-7,9 m boy uzunluğundaki teknelerden oluştuğu belirlenmiştir. Uzatma ağlarının yoğun olarak kullanıldığı bölgede balıkçıların % 97'si hem olta hem de uzatma ağlarını kullanmaktadır.

Anket yapılan balıkçıların yaşları 20 ile 69 arasında değişmekte olup % 30'luk oranla 40-49 yaş arasındaki balıkçıların daha fazla olduğu tespit edilmiştir. 50 yaş üzeri balıkçıların %30 oranında olması, geçmişte yeteri kadar birikim yapamadıklarını ve beden gücü isteyen bir iş olmasına rağmen ilerleyen yaşlarda da bu mesleğe devam ettiklerini göstermektedir. Katılımcıların %72'si sadece balıkçılıktan geçimini sağlarken, %28'i emekli veya başka bir işte çalıştığı halde ekonomik zorunluluklardan dolayı ek iş olarak balıkçılık yapmaktadır. Balıkçıların %91,80'i evli, %8,20'si bekar olduğunu ifade etmiştir. Evli olanlar ailesinin geçimini sağlamak için bu işi yaparken, bekar olanlar harçlığını çıkarmak ve aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla balıkçılık yapmaktadır. Doğan ve Gönülal, Gökçeada balıkçılarının yaşlarının 28-63 arasında değiştiğini, %87,3'ünün erkek balıkçılardan oluştuğunu ve %83,3'ünün evli olduğunu bildirmişlerdir. Yine aynı çalışmada balıkçıların %54,2'sinin sadece

balıkçılıkla uğraştığı geri kalanların ise başka işler de yaptığını rapor etmişlerdir (Doğan ve Gönülal, 2011). Akçakoca'da yürütülen bir çalışmada balıkçıların yaş dağılımının 30 ile 60 yaş ve üzeri arasında değiştiği, %93'ünün evli olduğu ve %67'lik oranla çoğunluğun ilköğretim mezunu olduğu bildirilmiştir (Yağlıoğlu, 2013).

Balıkçıların eğitim düzeyleri ilköğretim, lise ve üniversite mezunu şeklinde olup, en yüksek orana %55,10 ile lise mezunlarının sahip olduğu tespit edilmiştir. Gökçeada da yürütülen çalışmada balıkçıların %55'inin ilköğretim mezunu, %10 gibi küçük bir oranının da üniversite mezunu olduğu belirtilmiştir (Doğan ve Gönülal, 2011). Bu sonuçlara göre bölge balıkçılarının temel eğitimlerini tamamladıkları görülmektedir. Balıkçılık sektöründe çalışanların %64'ü geçimini sadece balıkçılıktan sağlamakta olup, ek iş olarak balıkçılık yapanların %13'ü emekli, %7'si devlet memuru, %6'sı sigortalı işçi, %19'u Bağ-Kur'lu ve %56'sı vasıfsız işlerde sosyal güvenceleri olmadan çalışmaktadır (Yücel, 2006). Balıkçıların 1 ile 5 arasında çocuk sahibi olduğu, en yüksek oranın % 39,30 ile 2 çocuk, en düşük oranın ise %8,60 ile 5 çocuk sahibi balıkçılardan oluştuğu belirlenmiştir.

%31,60 oranında 11-20 yıllık mesleki tecrübeye sahip balıkçıların %88,40'ının sosyal güvencesinin olduğu tespit edilmiştir. Özellikle kıyı sahil şeridinde tarım arazisinin yeterli olmaması ve işsizlik sorunu, yöre halkını balıkçılık yapmaya yönlendirmekle birlikte, katılımcıların %60'ının baba mesleği olmasından dolayı balıkçılığı tercih ettikleri belirlenmiştir. Mesleki tecrübelerine bakıldığında ise %31,60'ının 11-20 yıl, %7,60'ının ise 41 yıl ve üzeri balıkçılıkla uğraştıkları belirlenmiştir. Buna göre, balıkçılık yapmaktan başka

alternatifi olmayan insanların aile geçimini sağlamak için uzun yıllar bu mesleği yapmak zorunda kaldığını söyleyebiliriz. Diğer meslek gruplarında olduğu gibi balıkçılık yapan kişilerinde mesleki birikimlerini değerlendirdikleri yatırımların başında konut alımı gelmektedir. Buna göre mülkiyet durumlarına bakıldığında %50'sinin ev, %29,30'unun araba sahibi olduğu tespit edilmiştir. Doğan ve Gönülal, balıkçıların %62,5'inin sosyal güvencesinin olduğunu, %45,8'inin deniz kenarında yaşadıklarından dolayı balıkçılığı tercih ettiğini bildirmişlerdir (Doğan ve Gönülal, 2011). İstanbul balıkçıları ile yapılan çalışmada, %44,3'lük en yüksek oranla işsizlikten dolayı balıkçılığın tercih edildiği bildirilmiştir. Bunu %17,3 ile aile bütçesine katkı sağlamak, %15,0 ile hobi amacıyla ve %14,4 ile baba mesleği olması nedenleri izlemektedir (Doğan, 2010). Erdoğan Sağlam ve ark., Ordu ili balıkçılığının yapısını değerlendirdikleri çalışmalarında balıkçılığı seçme nedenin %43 ile en yüksek oranda ek gelir sağlamak amacıyla yapıldığını, balıkçıların %64'ünün sosyal güvencesinin olduğu bildirmişlerdir (Erdoğan Sağlam ve ark., 2013). Küçük ölçekli balıkçılıkta en önemli av araç ve gereçleri tekne, olta ve ağ takımından oluşmaktadır. Balıkçıların ticari üretim yaparken kullandıkları aktif sermaye tekne ve av araç-gereç sermayesidir (Doğan ve Gönülal, 2011). Çalışma sezonu içerisinde toplam giderlerin %66,60'ını ağ bakım ve mazot gideri, %20,20'sinin tekne bakım gideri, %13,60'ını ise motor bakım giderleri oluşturmaktadır. Balıkçıların sosyo-

ekonomik yapıları ne yazık ki istenilen düzeyde değildir. Üretimin daha sağlıklı yapılabilmesi ve çevreye duyarlı balıkçılığın gerçekleştirilebilmesi için daha iyi sosyo-ekonomik koşulların yaratılması ve yeterli miktarda nitelikli mesleki eğitime sahip bireylerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde var olan kaynaklarımızın daha verimli ve ekonomik kullanımı mümkündür.

5. Kaynaklar

Yücel, Ş. (2006). Orta Karadeniz Bölgesi Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Durumu. *E.Ü. Su Ürünleri Dergisi*, 23(1/3):529-532.

Ünal, V. (2003). Yarı Zamanlı Küçük Ölçekli Balıkçılığın Sosyo-Ekonomik Analizi, Foça (Ege Denizi). *E.Ü. Su Ürünleri Dergisi*, 20(1-2):165-172.

Anonim, (2015). Ordu İl Gıda Tarım Ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Doğan, K., Gönülal, O., (2011). Gökçeada (Ege Denizi) Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Yapısı. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi / The Black Sea Journal of Science*, 2(5): 57-69.

Yağlıoğlu, D. (2013). Akçakoca (Batı Karadeniz) Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Analizi. *Ormanlık Dergisi*, 9(1):35-42.

Doğan, K. (2010). İstanbul Su Ürünleri Kooperatifleri ve Ortaklarının Sosyo-Ekonomik Analizi. *Journal of FisheriesSciences*, 4 (4):318-328. DOI:10.3153/jfscom.2010035

Erdoğan Sağlam, N., Sağlam, C., Özbek, G., Demir Sağlam, Y., 2013. Ordu İli (Karadeniz) Balıkçılığının Yapısı, 17. Ulusal Su Ürünleri Sempozyumu, 3-6 Eylül 2013, İstanbul.